

Motion till riksdagen

1986/87:Jo314

Lars Werner m. fl. (vpk)

Skogen som naturresurs

Skogens värde som naturresurs och råvarukälla gör att skogsbruk är fyllt av konflikter. Konflikterna kan bara lösas med politiska beslut. Endast genom att se skogen som en levande miljö, med en mångfald av växt- och djurarter med oersättliga genetiska resurser, kan vi fullgöra vår uppgift och ta vårt ansvar inför kommande generationer. Skogen är en nytthet och en tillgång för oss alla. Användningen av skogen måste planeras utifrån samhällets behov och en ekologisk grundsyn. Detta är grunden för vår helhetssyn på skogspolitiken.

Skogen hörnsten i svensk ekonomi

Skogsnäringen – skogsbruk och skogsindustri – är en hörnsten i svensk ekonomi. 50 000 årsanställda arbetar i skogsbruket och 113 000 i skogsindustrin varav 53 000 inom massa- och pappersindustrin. Runt 70 000 personer är dessutom anställda i servicenäringar som betjänar skogsbruk och skogsindustri. Skogsindustrin sysselsätter således direkt och indirekt 235 000 personer. På grund av sin lokalisering har skogsindustrin stor betydelse för den regionala balansen – inte minst i skogslänen och i glesbygderna.

Skogsindustrin producerade 1985 varor till ett värde av ca 75 miljarder kronor. Exporten uppgick till 47 miljarder kronor och importen av insatsvaror, råvaror etc. till 9 miljarder kronor. Det innebär att skogsindustrin gav ett nettotillskott till den svenska handelsbalansen på 38 miljarder kronor. Ingen annan bransch kan tillnärmelsevis uppvisa ett sådant resultat.

Den största delen av skogen och skogsmarken måste skötas och brukas för att ge virke. Det är en självklar utgångspunkt också för naturvårdsdiskussionen.

De luftföroreningar som förstör skogar, mark och vatten – och dessutom orsakar omfattande skador av annat slag – är ett ökande hot som måste avväjas. Försurningen upphör inte av sig själv – den måste stoppas. I en helhetssyn på skogen och skogspolitiken måste enligt vpk ingå en rad åtgärder mot föroreningarna. Det finns inget annat alternativ om vi inte skall gå mot en ödesdiger utveckling där en av landets viktigaste basnäringar kommer att slås ut.

Skogen som råvara

Skogens förmåga att producera virke skall tas till vara på långsiktigt bästa möjliga sätt. Skogar som i dag anläggs kommer att skördas om ungefär

hundra år. Vi kan knappast veta exakt vad skogarna kommer att användas till i en så avlägsen framtid. Men att de kommer att vara till nytta på ett eller annat sätt kan vi vara förvissade om. Därför bör den produktionsinriktning som väljs ges så stor valfrihet som möjligt för dem som skall skörda den skog vi anlägger i dag.

Vpk anser att detta bl. a. innebär att produktionen skall inriktas på virke av hög kvalitet. Det betyder bl. a. att omloppstiderna för barrträd måste ökas.

Sverige har genom olika internationella konventioner förbundet sig att skydda hotade arter och naturmiljöer. Trots detta är i dag ett stort antal arter hotade eller på väg att utrotas på grund av luftföroreningar och skogsbrukets inriktning. Vpk kräver ett skogsbruk som garanterar alla växt- och djurarters överlevnad. Varje art kanske inte kan bevaras på varje plats där den förekommer i dag, däremot får den mänskliga verksamheten inte leda till att arter slås ut över större områden genom storskaliga förändringar.

Vpk arbetar för en långsiktig, balanserad hushållning och ett ståndortsanpassat skogsbruk. Dagens skogsbruk arbetar i vissa avseenden mot de naturgivna förutsättningarna. Man strävar t. ex. efter att odla rena barrbestånd även på marker där den naturliga skogstypen är blandskog eller lövskog. Ett ståndortsanpassat skogsbruk arbetar i större utsträckning med naturen. Markens förmåga att producera virke kan utnyttjas bättre.

Virkesförrådet växer i dag. Det finns skäl för att det bör fortsätta att tillväxa, bl. a. talar de ovan nämnda kvalitetsaspekterna för att det vore rimligt. Även med detta som mål borde det vara möjligt att något öka dagens virkesuttag, som ligger på ca 60 miljoner m³. Virkesförrådet är troligen relativt större i södra Sverige än i norra delarna av landet. Risken för konflikter med friluftsliv och andra intressen kan därmed komma att öka i takt med större avverkningar i södra Sverige.

Skogsvården

Den snabba mekaniseringen av skogsarbetet har haft negativa effekter på flera sätt. Strävan efter höga vinster har lett till att maskinerna tagit över avverkningsarbetet inom storskogsbruket. Många arbeten har försvunnit. Skogsvården har eftersatts. För vården av skog finns ännu inte samma högmekaniserade lösningar, utan man är mer hänvisad till manuella metoder.

Vissa typer av markberedning ökar riskerna för näringsutlakning och – på sikt – utarmning av skogsmarken. Hyggesplöjning innebär allvarliga risker och bör förbjudas. I lägen där så radikala metoder krävs för att få upp ny skog bör kalhyggesbruk inte bedrivas. Även hyggesharvning, som har blivit en allmänt använd metod, innebär risker för näringsutlakning. Hyggesbränning kan i vissa fall vara att föredra framför harvning. Högläggning torde i många sammanhang vara den markberedningsmetod som ger relativt små ingrepp i förhållande till effekten. Skyddsdikning bör liksom skogsdikning göras tillståndspliktig. Det är i praktiken svårt att sätta en klar gräns mellan skyddsdikning och skogsdikning. Skyddsdikning kan påverka miljön lika mycket som skogsdikning, och begreppet borde helt kunna avskaffas.

Planteringsmaskiner har redan introducerats. Orsaken är oftast att man

vill minska kostnaderna för arbetskraft. På kort sikt ökar lönsamheten – till priset av försämrad skogsvård.

Mot. 1986/87
Jo314

Satsa på ett mer småskaligt skogsbruk

Det är fullt möjligt att variera markberedningsmetoder och välja trädslag och typ av plantor efter de lokala ståndortsförhållandena inom ett och samma hygge. Därmed kan virkesavkastningen också höjas. Detta kräver att ett sådant skogsbruk prioriteras framför de storskaliga metoder som dominerar i dag. Naturvården skulle tjäna på detta. Om man utgår från de lokala förutsättningarna, bl. a. när man väljer trädslag, minskar man risken för ett helt likriktat skogslandskap. Omsorgsfull planering och en utvecklad biologisk kunskap område för område möjliggör ökade naturvårdshänsyn liksom att arbetstillfällena inom skogsbruket kan bli fler.

Kemikalieanvändningen måste upphöra

Vpk har sedan början av 1970-talet agerat i riksdagen, i kommuner och genom enskilda medlemmar i miljörörelsen för ett totalförbud mot gift- och kemikalieanvändningen i skogen. Sedan 1984 finns ett förbud mot kemisk lövslybekämpning på skogsmark. Skogsstyrelserna kan ge dispens från förbudet, kommunerna kan å sin sida besluta att dispens inte får ges inom den egna kommunen. Många kommuner har utnyttjat sin rätt att förhindra dispens, och kemisk bekämpning av lövsly har alltmer mist sin betydelse. Den kraftigt ökade mekaniska röjningen under de senaste åren kan ses som ett tecken på att skogsbruket i praktiken har accepterat detta. Det finns, liksom tidigare, all anledning att ta ifrån skogsstyrelserna möjligheten att ge dispens för att undanröja varje tvivel om att giftspridning inte skall förekomma.

Även om stora ansträngningar görs för att minska farliga utsläpp så kommer luftföroreningar inom överskådlig tid (svavel, kväve, kolväten m. m.) att drabba marken, vattnet och träden direkt. Skogsgödslin med kemikalier förvärrar situationen och är ett skadligt och onödigt tillskott som inte kan accepteras.

Skogsbruket skapar ofta självt genom sina metoder gynnsamma betingelser för insektsangrepp. Metoderna måste förändras så att massangrepp av insekter förhindras.

Storleken på kalhyggen skall begränsas

Kalhyggesbruket som föryngringsmetod har fungerat dåligt under de senaste 20 åren. En stor del av föryngringarna klarar inte de minimikrav som skogsvårdslagen ställer. Det lägsta plantantal som tillåts är mellan 1 500 och 2 000 per ha (beroende på markens bördighet och trädslag.) Ännu vid mitten av 1960-talet klarade åtta av tio planteringar den gränsen. I dag är bara sex av tio godkända. Utvecklingen är densamma för självföryngringarna. Fem av tio är godkända, mot åtta av tio på 1950-talet.

I genomsnitt står det bara hälften så många barrplantor per ha på dagens hyggen som det gjorde för 30 år sedan. På vart tionde hygge har inga som helst åtgärder för föryngring vidtagits ännu fem år efter avverkningen. Det

finns närmare 200 000 ha hyggen i landet som har legat kala i mer än tio år.

Kalhyggestekniken måste bättre än nu anpassas till naturen i varje enskilt fall. Hyggesstorleken måste begränsas.

Helträdsutnyttjandet måste minska. Genom att hela trädets biomassa tas bort sugs marken ut på näringsämnen och humusbildande ämnen. Helträdsutnyttjande påverkar alltför drastiskt det biologiska kretsloppet. Definitionsmässigt måste markens produktionsförmåga minska om näringsämnen ständigt försvinner ur systemet utan att nya tillförs. En försöksverksamhet bör inledas för att undersöka effekterna av att tillföra bark, sågverksavfall och aska från eldning med flis, ved och sågverksavfall. En förutsättning för detta är att eldningen inte har skett tillsammans med andra ämnen.

Högsta tillåtna areal för *Pinus contorta*

Experimentet med inplantering av contortatall innebär risker och är direkt olämpligt i fjällnära områden. Satsningar i andra länder på främmande trädslag har visat att parasitangrepp med förödande skador som följd kan uppstå upp till 120 år efter introduktion av arten i stor skala. En plan för högsta tillåtna areal av bl. a. contorta måste slås fast för de närmaste 50 åren. Under perioden skall effekterna på marktillstånd, fauna och flora undersökas.

I dag finns i Sverige contorta på 250 000 ha och ca 30 000 ha ytterligare planteras årligen. Planteringen bör successivt minska fram till dess högsta tillåtna areal har uppnåtts.

Lövinblandning och bevarande av lövinslag är positivt

Även om försurnings- och skogsödoproblem inte kan lösas genom en storsatsning på björk och andra lövträd är problemen i dag så akuta att alla positiva insatser måste göras. Sveriges skogsvårdsförbund säger att skogsägare i försurningsdrabbade områden bör överväga en större lövinblandning vid anläggandet av ny skog.

Erfarenheter från Västtyskland har visat att lövträd är mindre känsliga för luftföroreningar än barrträd. Även i DDR har man kommit till samma resultat och beslutat upphöra med plantering av gran.

Björkved väger mer än granved. Trots att detta är en viktig positiv skillnad när virket används till massa eller som energiråvara döljs detta genom att skogsbruket använder volymmått.

En undersökning som utförts som examensarbete vid skogshögskolan 1985 visar att vårtbjörk gav lika hög volymavkastning (torrsubstans) som gran. Medeltillväxten var för björken 8 m³ per år och hektar och 9 m³ per år och hektar för gran. Om det i försöket gällt förädlad material skulle resultatet sannolikt ha varit ännu gynnsammare till vårtbjörkens fördel. Undersökningen "Björkens möjligheter vid skogsodling i Norrland" visar alltså det realistiska att se på björken som ekonomiskt intressant ur skogspolitisk synvinkel.

5:3-bidraget bort – pengarna i stället till röjning och hjälplantering

Mot. 1986/87
Jo314

5:3-bidraget har blivit en symbolfråga ur naturvårdssynpunkt. Bidraget har till största delen gått till norra delarna av landet och har där inte varit kontroversiellt. Konflikten gäller södra Sverige där varje minskning av lövskogs- och blandskogsarealen är ytterligare steg i en process som har pågått under mycket lång tid. Det handlar här om den biologiska mångfalden och tillgången på lokaler för djur och växter med alltmer krympande möjligheter att fortleva – markerna är där mer värdefulla som igenväxande "skräpskogar" än de skulle vara om man avverkade och planterade gran på dem.

För Norrland har bidraget fungerat som ett i praktiken icke oväsentligt regionalt stöd. Motsvarande måste även i fortsättningen komma Norrland till del för att kompensera sysselsättnings- och råvarueffekter när 5:3-bidraget slopas. Vi föreslår att anslaget "Skogsodling efter avverkning av lågproducerande bestånd m. m." avskaffas och att medlen som finns upptagna under anslaget i stället används för röjning och hjälplantering.

Det behövs en naturvårdsstrategi

För att samordna skyddet av hotade arter, unika naturområden och områden med representativ natur behövs en samordnad, landsomfattande naturvårdsstrategi som kan fungera som underlag för en rangordning av skyddsinsatserna.

En totalinventering bör därför slutföras med hjälp av underlag från länens naturvårdsplaner, naturvårdsverkets och skogsstyrelsens urskogsinventering samt utredningen om naturtyper i Norden. De områden som efter en totalinventering anses skyddsvärda måste garanteras skydd för framtiden.

Helhetssyn

Skogspolitiken måste vila på en helhetssyn på skogen som en levande naturresurs.

Produktionsförmågan hos skogens ekosystem måste vidmakthållas och förbättras. Detta betyder bl. a. att marken inte får utnyttjas hårdare än att de naturliga processerna kan ersätta de näringsämnen som förs bort med virket.

Skogen är inte bara råvarukälla. Skogen ger oss också bär, svamp och vilt. Skogen fungerar som friluftsmiljö och har stor betydelse för rennäringen. Alla dessa värden och anspråk på skogen måste inom skogspolitikens ram vägas samman med virkesproduktionen och anpassas till varandra, så att skogen brukas – utan att förbrukas – till största möjliga långsiktiga samhällsnytta.

Detta synsätt kom klart till uttryck i en vpk-riksdagsmotion redan 1979 genom ett förslag till en portalparagraf i skogsvårdslagen. Vpk:s förslag till § 1 i lagen löd:

Skogsmark med därpå växande mark skog är en tillgång, som skall skyddas, vårdas och skötas så att den varaktigt ger människor, djur och växter en god miljö och en med hänsyn till markens produktionsförmåga och

övriga allmänna intressen hög avkastning av virke och andra nyttigheter. Den är en tillgång för alla enligt allemansrätten.

Mot. 1986/87
Jo314

Skogsvårdslagens s. k. portalparagraf har i dag inte ovanstående formulering eller innehåll. Lagen måste tydligare än som i dag är fallet beskriva skogen som en mångsidig resurs, där hänsynen till bevarandet av arter och ekosystem och människors behov av rekreation är minst lika viktiga som ekonomiska aspekter.

Vpk anser att skogsvårdslagen skall garantera såväl skydd, vård, skötsel som avkastning av virke och andra nyttigheter.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda föreslås

1. att riksdagen hos regeringen begär en ändring av skogsvårdslagens portalparagraf i enlighet med vad som anförs i motionen,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om förbud mot skogsgödsling med kemikalier,

3. att riksdagen hos regeringen begär en revidering av skogsstyrelsens instruktion i syfte att främja varsammare markberedning,

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag om försöksverksamhet med skogsgödsling med avfall från sågverksindustrin m. m.,

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag till begränsningar av kalhyggen,

6. att riksdagen hos regeringen begär en plan gällande största tillåtna areal för främmande trädslag typ *Pinus contorta*,

7. att riksdagen hos regeringen begär åtgärder för att framför allt i södra Sverige bevara lövdominerade skogar och att inblandning av främst björk i gran- och tallskogar bevaras,

8. att riksdagen beslutar

a) att under bilaga 11, D 6. *Bidrag till skogsvård m. m.*, rubriken skogsodling efter avverkning av lågproducerande bestånd utgår samt ersätts av ett anslag till skogsgallring och hjälplantering,

b) att det anslag som finns upptaget under D 6. *Bidrag till skogsvård m. m.* avseende skogsodling efter avverkning av lågproducerande bestånd skall överföras till det nya anslaget Skogsgallring och hjälplantering,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att inventeringen av skyddsvärda naturområden snarast skall slutföras samt att riksdagen därefter föreläggs förslag om framtida skydd för dessa områden.

Stockholm den 27 januari 1987

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Inga Lantz (vpk)

Jan Jennehaq (vpk)

Nils Berndtson (vpk)

Jörn Svensson (vpk)

Oswald Söderqvist (vpk)